

Prilog jednoj diskusiji

Već se toliko puta primijetilo i reklo da su muslimani Bosne i Hercegovine i čitavo naše društvo. Toliko ko za samu nju tako i za čitavo naše društvo. Toliko puta, a nikad se poslije ove primjedbe nije htjelo da kaže — zašto. Pa poslije toga — kako da se taj evrovski problem odriješiti ili bar rasiječe. Svima je to nam i suviše vidljivo i suviše jasno, samo to nije dosta — konstatovati ovako jedan porazan fakat pa ga ostaviti takoga i dalje. Treba ukazati na put i način, kada i kako.

Naš je elemenat možda i prejako udaren istorijskom nepravilnošću. Najprije katoličansko-bogumilsko-pravoslavna mješavina vitlana i prešovana prekosavskim papinstvom, pa prevjeravanje radi životnog boljitka, vjersko autonomisanje pred nasrtanjem katolika misionara i na koncu buržoasko-vjersko organizovanje u ovoj našoj današnjoj oslobogjenoj državi. To su sve udari i jake kočnice za napred.

Gro našeg elementa ne da je nacionalno odrođen nego nije nacionalno ni rođen. Kad su bogumila Kulina proganjali nisu to činili zato da ga nacionalno orijentišu nego da ga vjerski uokvire i posvoje zajedno sa svima njegovim banovcima i onim poslije njega. Pa koliko se je državnih kola slomilo na vjerskom pobraćivanju, a na totalnom nacionalnom osustvu — pa i skorašnji Fr. Josip bio je »apostolski car i kralj«.

Sultan je Radaka i kralja Tomaševića pogubio kad je dobio »zlatne ključee« od bosanskih gradova. I nije on nasilno nikoga prevjeravao od koga nije mislio načiniti janjičara. Jest obećao i dao mnogo, pa time stvorio begovat i kliku koja je trebala samo da se paše oružjem i da dembeluči po hareimima, a da našem današnjem društvenom minimumu amanetuje gomilu duševnih indolenata koji, ako nisu narodili, narodioće duševne impotente. U našim slavensko-rasnim psihonostima našla je orijentalna senzualnost pojaku bazu da lako iskonstruiše klimavu gragju koja se je morala

kad tad pod vremenskom presijom poljuljani — danas dakle!

Naša se rasna elastičnost lako uvila i primila premnogo iz turskog načina života, a time i od mentalno-privilegisanog društvenog položaja naltjepili su na karakter i mentalitet svoj, sve ono što je bilo najvidljivije a što danas markira kao nesavremen porok. Jermenat nema elastičnosti praktična duha, za demokratski disponiranu sredinu još nije zbrisala iz sebe osjećaj prevashodstva, a za kriznu jurnjavu ne dostaje joj jakosti da zasuče rukave pa da okrene ekonomisanjem a ne da prodaje komad po komad posljednjih beglučkih i akalučkih ostataka. Nije ovo posljednje udarac samo za naše, ali ga oni kada najhitnije osjećaju.

Onaj dio iz mješavine katoličansko-bogumilsko-pravoslavne koji je ostao neprevjeren, ocijenilo je samó vjersko osjećanje i fanatična vjerska opredjeljenost od prevjerenih. Pa pritiskivani kao bespravna raja ili se pohajdučiše ili pribjegoše da time, potaknuti baš turskom presom, rode u sebi naciju, zavrtanj i regulator za osjećanje odbačenosti i bespravne izolacije. A to eto nije palo u dio našem elementu pa je on zato ostao. Nacionalna gorljivost se ragja pod pritiskom kad se ragja bunt i osjeća odbačenost. Tome su eto naši izbjegli prevjeravanjem i u tome je eto razlog da su oni, kao što se kaže, »nacionalno nesvjesni«.

Istorijska je, kažem, nepravilnost da su Turci uopće doprli do Bosne i Hercegovine, a da su oni onako taktično postupali sa pobijegjenim to je opet plus njihove zavojevačke politike. A da je i neko — pa makar ko — drugi došao, a sa istom taktikom i metodom vladanja, zbio bi se bezuvjetno isti proces, baš isti. Samo što možda ne bi se desio slučaj kao sa Turcima — možda drugi pobjedioci ne bi donijeli identifikaciju pojnova vjere i nacije. A to su eto Turci donijeli baš isto kao i Madžari i Nijemci. Pa ta je manija i kod pravoslavaca, naših.

Poslije, kad su sa Berlinskog Kongresa kao mandatara na Bosnu i Hercegovinu, poslali Austriju i mu-

lanjem kao i sad proletarijat. Samo je porazan fakat da ni ovi drugi ne vide da su (tobože sklonuti!) u jednoj, na nezdravoj potki zasnovanoj organizaciji i da u njoj em nemaju dostojna i trijezna vođstva iz ove bijede u boljitak. To danas, iako je prijeko potrebno da i ta naša inteligencija koja "vođi" jedanput ili pored e ili se pusti da je povedu.

Islam nije ni pošto u svojoj suštoj suštini smetnja društvenoj emancipaciji, ne! Smetnja su samo oni koji ga tretiraju prema svojim uskogrudim prilikama i nazorima. I kad se kaže da je naše muslimansko društvo potrebno dezislaminizirati ima se pravo. Jer, neće se time poremetiti ni dirnuti suština onog našeg zdravog i najvišeg zakona, nego će se odbaciti svi oni truli i nezvani koji kretinizovane svoje nazore preko njega objavljuju.

Pa da nam se ne prigovara nizak stupanj kulturnog nivoa naše Bosne i Hercegovine, treba da uvidimo da je jedini uslov za to regeneracija našeg društvenog poretka i ozdravljenje naše mentalne bolesti.

Treba da uvidimo svi mi, i oni koji su zastranili.

Hasan Kikić.